

MORGENBLADET

Når Kinaboblen brister

Krisen blir verre i Kina enn i Europa og Amerika.

Av Stein Tønnesson

Hvis Kina hjelper Europa, er det for å redde seg selv, ikke for å få verdensmakt.

Mange tror at USAs og Europas krise fører til en gigantisk forskyvning av makt fra Vesten til Kina. Kinas enorme valutareserver kan brukes til å redde truede europeiske økonomier og til å

kjøpe opp bedrifter i Europa og Amerika. Beijing kan stille krav om motytelser og for alvor ta opp konkurransen med USA om verdensherredømmet.

Virkeligheten kan bli stikk motsatt. Når krisen kommer til Kina, blir den verre enn i USA og Europa. Trolig vil Kinas kommunistiske parti være enda mindre i stand til å håndtere en krise enn det fastlåste topartisystemet i USA og det multilaterale forhandlingssystemet i EU. Mens krisebevisstheten er til å ta og føle på i Europa og USA, har kineserne – som nordmennene – ennå ikke noen føling med hvor dyp kapitalismens krise er blitt.

Kinas integrasjon i det globale kapitalistiske systemet har sammen med informasjonsteknologiens kvantesprang forandret kapitalismen fundamentalt. Det finnes ikke lenger nasjonale, statsregulerte markeder med grenser mellom stat og næringsliv. Stater og bedrifter konkurrerer med hverandre på et globalt marked der produkter ikke fremstilles i noe enkelt land, men settes sammen av deler som hentes inn fra alle kanter av kloden.

I den globale kapitalismen er det blitt byene langs den kinesiske kysten som setter sammen deler til ferdige globale produkter ved hjelp av billig arbeidskraft. Containere med råvarer, maskiner og deler skipes inn. Containere med ferdig sammensatte produkter skipes ut. Åtte av verdens ti største containerhavner ligger i og rundt Sørkinahavet.

Da jeg nylig bestilte en Ipad og den ikke kom frem til avtalt tid, ga Apple meg tilgang til et nettbasert informasjonssystem som viste hvor min ferdig sammensatte Ipad befant seg. Jeg kunne se at den forlot Chengdu kl. 03.02 en fredag morgen, at den skulle flys ut av Kina senere på dagen og ankomme til mitt arbeidssted med bud mandag ettermiddag. De som hjalp meg inn i Apples fascinerende database, ringte visstnok fra det sydlige India.

Med en valuta som den dag i dag ennå ikke er konvertibel, har Kinas kommunistiske parti gjennom mer enn tretti år gjennomført en risikofylt satsing som har endret Midtens rike fullstendig. Hele det politiske og økonomiske systemet er blitt rettet inn mot ett stort mål: økonomisk vekst. Veksten har vært nøkkelen til kommunistpartiets stabilitet. For å gjøre politisk karriere har partikadre måttet vise at de oppnår kraftig vekst i sine områder. Jo høyere opp i systemet de kommer, jo bedre tilgang får de på banklån og støtteordninger som kan brukes til å fremme vekst i de bedriftene eller sektorene de satser på. Korrupsjon og beinhard eksportrettet konkurranse har funnet sammen i skjønn forening.

I løpet av tretti års eksportrettet vekst er Kina blitt avhengig av den globale kapitalismen. Bedrifter i hele verden legger sine assembly lines til Kina og har også begynt å plassere utviklings- og ledelsesfunksjoner i Shanghai, Guangzhou og Shenzhen. I tillegg til den billige arbeidskraften lokkes transnasjonale selskaper av ulike former for offentlig støtte. Samtidig posisjonerer de seg på det de tror blir verdens hurtigst voksende forbruksmarked.

En av forutsetningene for Kinas enorme suksess har vært USAs og Europas etterspørsel. Lenge gikk det bra, for når Kina fikk stadig større overskudd på betalingsbalansen, ble inntektene for en stor del plassert i vestlige verdipapirer. Det gjorde det mulig å holde Vestens forbruksvekst i gang. Finanskrisen i USA og den pågående eurokrisen i Europa handler om overdreven privat og offentlig opplåning. Det har undergravet dollaren og euroen uten at deres verdi har kunnet nedjusteres tilstrekkelig for å gjenskape et rimelig betalingsbalansesystem. Det skyldes dels dollarens rolle som global reservevaluta og dels at det ikke finnes noen viktig valuta å oppjustere. Av forståelige grunner tviholder de kinesiske lederne på sin kontroll med yuanen. Ryker den i været, forsvinner Kinas enorme konkurransefortrinn.

Kina har fortsatt å vokse under krisen og er blitt verdensøkonomiens motor. Men prisen har vært høy. Veksten holdes gående ved hjelp av enorme inflasjonsdrivende innenlandske utlån og tilskudd til bygging av veier, jernbaner og flyplasser. Prisstigning er nå blitt en trussel. Selv arbeidskraften er ikke så billig lenger.

Hvis Kina hjelper Europa, er det for å redde seg selv, ikke for å få verdensmakt. Om eurokrisen glir over og USA får ny vekst, kan Kina få et pusterom. Det kan utnyttes til å utvikle et innenlandsk marked

og redusere eksportavhengigheten. Hvis offentlige innsparinger fordyper Vestens krise, øker sannsynligheten for at Kinas boble brister. Da kan alt skje.

*Stein Tønnesson er forsker ved Institutt for fredsforskning (Prio).
stein@prio.no*

Publisert 11. november 2011